

پژوهش، به‌عنوان مبنای تولید اثر، امری علمی با جهت‌گیری کاربردی و قابل ارزیابی است

رضا حبیبی

صفحه مصاحبه این شماره از ماهنامه پیام پژوهش به ششمین بخش از بازخوانی برخی از نظرات و دیدگاه‌های صاحب‌نظران حوزه پژوهش و برنامه‌سازی اختصاص دارد.

می‌گیرد و در نهایت به‌اتفاق یا ماجرا می‌انجامد. همین موارد است که گزارش پژوهش برنامه قبل از تنظیم فیلمنامه را شکل می‌دهد.

سعید نیکپور

کارگردان و بازیگر سینما و تلویزیون

دکتر سعید شاپوری

پژوهشگر، فیلمنامه‌نویس و کارگردان سینما و تلویزیون

پیام پژوهش: در خصوص ارتباط پژوهش و باورپذیری داستان یا موضوع از سوی مخاطب توضیح دهید.

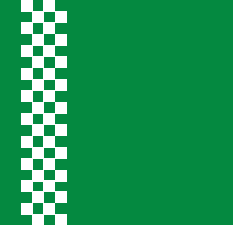
در برنامه‌سازی تلویزیونی، پژوهش و باورپذیری رابطه مستقیمی با یکدیگر دارند. وقتی یافته‌های پژوهشی به نحو مناسب در فیلمنامه گنجانده می‌شود، چون برآمده از واقعیت‌هاست، در باورپذیری مخاطب نیز مؤثر خواهد بود. نکته بسیار مهم در این خصوص سازوکار و نحوه به‌کارگیری وقایع تاریخی در داستان است که بیشتر رویکرد فنی و هنری دارند. بنده معتقدم، بخش مهمی از وظیفه فیلمنامه‌نویس و حتی روایت داستان، برعهده پژوهشگر است.

پیام پژوهش: جناب عالی قائل به تهیه گزارش پژوهش قبل از تنظیم فیلمنامه هستید؟

باید تمامی مطالبی که به نحوی در امر فیلمنامه‌نویسی مؤثر هستند، در گزارش پژوهش برنامه درج شوند. گزارش پژوهش برای فیلمنامه، بویژه در موضوعات اجتماعی، تاریخی و دینی، باید متکی بر مستندات باشد. باید در نظر داشت که در اصل درام بر مبنای حاشیه‌های مهم و جذاب وقایع و شخصیت‌ها شکل می‌گیرد. شکل‌گیری درام صرفاً با تکیه بر اصل موضوع نیست. فیلمنامه و درام براساس جزئیات شکل

پیام پژوهش: در خصوص نقش پژوهش و پژوهشگر در تنظیم دیالوگ‌ها توضیح بفرمایید.
بنده به این مقوله «پژوهش برای دیالوگ‌نویسی» می‌گویم. البته بخش عمده‌ای از دیالوگ‌نویسی برعهده نویسنده است که باید در چارچوب خط کلی داستان و مناسبات شخصیت‌ها نوشته شود. ولی اینکه ادبیات و واژگان این دیالوگ‌ها منطبق با دوره تاریخی و مقطع جغرافیایی و فرهنگی شخصیت‌ها از حیث جایگاه و ویژگی‌هایشان در عرصه‌های مختلف معرفتی، علمی، دینی و ... باشد، به‌عهده پژوهشگر است. به عبارت دیگر، پژوهشگر یا گروه پژوهشی باید نسبت به ادبیات و فرهنگ عامه و گویش‌ها در دوره‌های تاریخی موردنظر اشراف کامل داشته باشد و به نویسنده در این خصوص مشورت دهد.

پیام پژوهش: جایگاه تخیل در برنامه‌سازی تلویزیونی بویژه نمایش را چگونه ارزیابی می‌کنید؟
باید پذیرفت و عنایت داشت که در پژوهش برای برنامه‌سازی

خدمات تخصصی در زمینه پژوهش‌های تصویری است تا طراح صحنه و کارگردان و سایر عوامل برنامه‌ساز بتوانند نیازهای اطلاعاتی خود را با مراجعه به آن نهاد تامین کنند. در حال حاضر، نبود یک مرجع پژوهشی - فرهنگی در حوزه پژوهش در هنرهای نمایشی کاملاً حس می‌شود.

پیام پژوهش: منظور تان از پژوهش در هنرهای نمایشی چیست؟

پژوهش‌های نمایشی، شامل معماری، طراحی صحنه، طراحی لباس و حتی نور و رنگ و گرافیک است. این موارد هر کدام نیازمند پژوهش و مطالعه است و باید نوعی مرکز تخصصی در این زمینه در حوزه سیما شکل بگیرد.

محمدرضا پاسدار

مدرس و تهیه‌کننده برنامه تلویزیونی

پیام پژوهش: به نظر شما پژوهشگر برنامه در حوزه طراحی و تولید برنامه تلویزیونی باید به چه نکاتی واقف و آشنا باشد.

پژوهشگر برنامه باید دو مقوله «اصول، فرایند و مفاهیم اصلی برنامه‌سازی» و «پژوهش برای برنامه‌سازی» را خوب بشناسد. باید به این نکته توجه داشت، اگر پژوهشگر برنامه‌ای بخواهد برنامه‌سازی را به شیوه کارگردان تلویزیونی دنبال کند، از مسیر کار حرفه‌ای خود خارج خواهد شد و در نهایت به ضرر سازمان رسانه‌ای خواهد بود. پژوهشگر برنامه باید در چارچوب قواعدی که در زمینه پژوهش در برنامه‌سازی تعیین و مشخص شده است، عمل کند و عملکرد او همسو با تامین نیازهای برنامه و تهیه‌کننده برنامه باشد.

پیام پژوهش: با این توصیف قواعدی که پژوهشگر برنامه‌ای باید در چارچوب آن عمل کند، بیان فرمایید؟

همان‌گونه که می‌دانید، تصویر در میان شیوه‌های بیانی بیشترین تاثیر را دارد. این قاعده موجب می‌شود، برای مثال وقتی پژوهشگر برنامه می‌خواهد یک منطقه گردشگری را معرفی کند، به دنبال عناصر تصویری مناسب برود. قاعده دیگر، «خط‌کشش» است. هر برنامه تولیدی باید «خط‌کشش» داشته باشد و این امر با پژوهش در موضوع برنامه مهیا می‌شود. قاعده دیگر، اصطلاح دریچه‌های ورودی برنامه است که مخاطب را جذب می‌کند و این

تلویزیونی به امور واقعی و عینی توجه می‌شود و این نخستین گام برای نگارش متن و فیلمنامه برنامه تلویزیونی است. بعد از این مرحله در گام بعد، مقوله فانتزی و تخیل قرارداد که تاحدودی در حین نگارش و به صورت پرتنگ‌تر در تولید برنامه خودنمایی می‌کند و عنصری ضروری برای تولید برنامه محسوب می‌شود. بنده، چه در مقطع کنونی یا مقاطع تاریخی دیگر، نویسنده و کارگردان مجوز دخل و تصرف در واقعیت‌ها را با ابزار تخیل ندارد.

مجید میرفخرایی

طراح صحنه و لباس

پیام پژوهش: نقش و اهمیت پژوهش را در طراحی صحنه برنامه تلویزیونی بیان فرمایید.

در حوزه فعالیت تخصصی بنده، برای فضا‌سازی، پژوهش نقش اساسی دارد. برخی فکر می‌کنند که پژوهش برای طراحی صحنه، لباس و ... صرفاً مربوط به فیلم‌ها و سریال‌هایی با موضوعات تاریخی است و برای نمایش‌هایی که موضوعات آنها مربوط به تاریخ معاصر و نزدیک است، به پژوهش نیازی نیست. ولی باید دانست، طراحی صحنه برای زمان حال نیز به پژوهش و مطالعه نیاز دارد. برای مثال، اگر بخواهیم سریالی درباره ۳۰ یا ۴۰ سال پیش بسازیم، باید بدانیم و بپذیریم که خیلی از چیزها اعم از طراحی نمای داخلی و خارجی ساختمان‌ها، نمای ظاهری خیابان‌ها و فروشگاه‌ها، نشانه‌ها، نمادها و تابلوهای اطلاع‌رسانی و تبلیغاتی، وسایل حمل و نقل و ... چقدر تغییر کرده است و برای درک صحیح این تغییرات نیازمند مطالعه و پژوهش هستیم. البته امر پژوهش برای طراحی صحنه، لباس و ... در شبکه‌های تلویزیونی و کمپانی‌های برنامه‌ساز معتبر از طریق موزه‌ها، مراکز و نهادهای پژوهشی و ... صورت می‌گیرد. برای مثال، در کشور انگلستان، British Museum خدمات مشاوره‌ای و اطلاعاتی و طبقه‌بندی شده به برنامه‌سازان تلویزیونی و سینمایی ارائه می‌دهد. بنده برای پژوهش درباره طراحی صحنه سریال حضرت یوسف «علیه‌السلام» به موزه لوور فرانسه رفتم و اطلاعات نوشتاری و بصری قابل توجهی از دوران فراغت به‌دست آوردم.

پیام پژوهش: به نظر شما عمده‌ترین مشکل یا کاستی در حوزه پژوهش برای طراحی صحنه آثار نمایشی چیست؟

عمده‌ترین کاستی، نبود نهادی پژوهشی برای ارائه

در بچه‌های برنامه (opening) از سوی پژوهشگر برنامه پیشنهاد می‌شود.

پیام پژوهش: پیشنهاد عملی شما در خصوص حضور پژوهشگر برنامه در روند برنامه‌سازی چیست؟

یک؛ در فرآیند برنامه‌سازی در سازمان، فردی به نام پژوهشگر برنامه‌ای را که آموزش‌های تخصصی لازم را گذرانده است، به رسمیت بشناسیم. دو؛ مدیران ارشد تولید شبکه‌های سیمای با اهمیت و نقش کلیدی و تخصصی پژوهشگر برنامه به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین عناصر ارتقای کیفی برنامه بیشتر آشنا شوند. سه؛ باید افراد مجرب در پژوهش برنامه‌سازی را به‌عنوان ناظر، مشاور و نه‌مدیر در کنار پژوهشگران تازه‌کار قرار دهیم تا به‌طور مداوم به ایشان مشورت دهند. این رویه در حال حاضر، در تلویزیون‌های معتبر دنیا اعمال می‌شود.

علیرضا رئیسیان

◆ نویسنده و کارگردان سینما و تلویزیون

پیام پژوهش: با توجه به آشنایی شما با شبکه‌های تلویزیونی خارج از کشور، روند برنامه‌سازی در این شبکه‌ها را از حیث برخورداری از پژوهش در برنامه‌سازی چگونه می‌بینید؟

بنده از شبکه تلویزیونی PBC و شبکه‌های تلویزیونی دولتی اتریش، استرالیا و هند از نزدیک بازدید کرده‌ام و با روند برنامه‌سازی در این شبکه‌ها آشنا هستم. به‌طور کلی، در تولید برنامه‌هایی که از اهمیت، گستردگی و پیچیدگی محتوایی و همچنین حساسیت نزد افکار عمومی برخوردار است، علاوه بر پژوهشگران، مشاوران مجرب در امور رسانه و آشنا با موضوع، در گروه‌های برنامه‌ساز به‌کار گرفته می‌شوند. باید به‌این نکته توجه داشت که پژوهش به‌عنوان امری بنیادی، فاز اول تولید هر برنامه تلویزیونی در شبکه‌های تلویزیونی معتبر در جهان است.

پیام پژوهش: به نظر شما مهم‌ترین امتیاز «پژوهش برنامه» چیست؟

مهم‌ترین امتیاز پژوهش برنامه‌ای آن است که در کنار تامین اطلاعاتی که ناظر بر تامین محتوای برنامه و میل و نیاز مخاطب است، امکان طرح و تأمین ملاحظات کارشناسی

در حوزه‌های رسانه‌ای، روان‌شناختی، جامعه‌شناختی، مردم‌شناختی و... را در برنامه تلویزیونی فراهم می‌کند و در عمل موجب ارتقای سطح کیفی برنامه تلویزیونی از منظر سیاستگذاران، برنامه‌سازان، کارشناسان و مخاطبان می‌شود.

پیام پژوهش: به نظر شما گزارش پژوهش برنامه قابل ارزیابی است؟

پژوهش، به‌عنوان مبنای تولید اثر، امری علمی با جهت‌گیری کاربردی و قابل ارزیابی است؛ البته با توجه به متقضیات، ویژگی‌ها و اهداف طرح و برنامه‌ای گروه و شبکه برنامه‌ساز.

حجت‌الاسلام و المسلمین رحیمزاده

◆ پژوهشگر و مدیر گروه انقلاب، دفاع مقدس و معارف مرکز سینما فیلم

پیام پژوهش: مهم‌ترین مشکل یا مسئله را در آسیب‌شناسی پژوهش برای برنامه‌سازی تلویزیونی بیان فرمایید.

به نظر بنده، مهم‌ترین مشکل، نبود درک و فهم متقابل و صحیح میان تصمیم‌گیران (مدیران گروه و اعضای شورای طرح و برنامه گروه) با عوامل برنامه بویژه کارگردان، فیلمنامه‌نویس و پژوهشگر در خصوص موضوع، اهداف و محتوای برنامه است. بنده تصور می‌کنم، فهم نادرست برنامه‌سازان از یک‌سو و مدیران و تصمیم‌گیران امر برنامه‌سازی از سوی دیگر، برای پژوهش در برنامه‌سازی که در نهایت به محتوا و متن برنامه آسیب می‌رساند، از مهم‌ترین مشکلات حوزه تولید است.

پیام پژوهش: آیا در حال حاضر گروه‌های برنامه‌ساز در پژوهش محور شدن برنامه‌ها نقش آفرین هستند؟

خیر، به نظر بنده حوزه سیمای به‌طور عام و شبکه‌های سیمای به‌طور خاص، کمتر به نقش تخصصی گروه‌های برنامه‌ساز، بویژه در زمینه تحقیق برای نگارش توجه دارند. از جمله مشکلات جدی در گروه‌های برنامه‌ساز، نبود درک و فهم مشترک و منسجم از برنامه‌ای است که در گروه در دست طراحی یا تولید است. به نظر بنده، آن تمرکز و دقت نظر حرفه‌ای و تخصصی در میان اعضای شورای طرح و برنامه و مدیر گروه کمتر مشاهده می‌شود، به همین دلیل، پژوهش برنامه نیز که در خلال مرحله نگارش تا پایان تولید تحقق می‌یابد، دچار ضعف و کم‌اثر می‌گردد.